

België / Belgique
P.B.
Antwerpen X
8/5572

vivat academia

tijdschrift van het Verbond der Vlaamse Academici
driemaandelijks

nr 109 december 2000

Prof. Dr. Erik Ponette
Schoonzichtlaan 40
3020 Winksele

*"Who stands for nothing,
can fall for anything"*

Inhoud

Alles wel beschouwd (Frank Judo)	41
Economie met een gezicht (Hing. Frederik Pieters)	43
Vlaming en Europeaan (Prof. Em. Dr. Marcel Janssens)	56
De Volksunie in stormtij (Jan van Stichten)	62

secretariaat: Vlamingdam 2
8000 Brugge - tel/fax 050/34 57 25
giro 000-0429238-13

verantwoordelijke uitgever: M. Storme
Passendalestraat 1A
2600 Berchem

Alles wel beschouwd

Frank Judo

Brusselse monolieten

De Brusselse reclamepanelen brengen dezer dagen weer iets nieuws. Natuurlijk is dat niet bijzonder, het is zelfs niet bijzonder dat een en ander uitgaat van de Vlaamse overheid en het is zelfs niet bijzonder dat de slagzin op de panelen niet bijster intelligent is. Nieuw is het niet, goed ook niet, maar wel relevant.

Waarover gaat het ? Naast de sympathieke glimlach van een jongedame van mediterrane afkomst prijkt een slogan, die er *grosso modo* op neerkomt dat in Brussel Vlamingen, Franstaligen en migranten dezelfde waarden delen. Ik zeg "grosso modo", want om niet nader verduidelijkte redenen is de tekst van de slogan ietwat anders in het Frans als in het Nederlands. Wel gelijk is de boodschap van de campagne: Vlamingen zijn uw partners in Brussel.

Over dat laatste bestaat, meen ik, nergens discussie meer, indien men de *lunatic fringe* van een bepaalde francofonie ter zijde laat (en dat is het meest zinvolle dat met deze groep kan worden aangevangen). Het draait dus om de hoofdslogan en om de boodschap dat Vlamingen in Brussel geen andere waarden hebben als andere Brusselaars. Althans in de Franstalige versie (de versie die dus in eerste instantie gericht is op de potentiële partners van de Vlamingen) wordt namelijk duidelijk gezegd: "Ik deel mijn waarden met die van de Vlamingen en dat zijn de waarden van alle Brusselaars."

Die slagzin - een product uit de ateliers rond de ter zake bevoegde Vlaamse minister, de heer Anciaux - is even ongelukkig als slecht geformuleerd. Hij is ongelukkig omdat hij er op volmaakte wijze voor zorgt dat het discours van sommigen, als zouden Vlamingen "genetisch" andere waarden hebben als andere bewoners van Brussel, weer eens als uitgangspunt wordt genomen voor een verdere discussie over de verhouding Vlaanderen-Brussel. Wie mee wil doen aan een welles-nietesspeltje, moet achteraf niet komen klagen over het lage niveau van de discussie. Toch is het net dat wat aan het gebeuren is.

De slagzin is echter vooral dom omdat ze net het omgekeerde zegt van wat ze wil bereiken. Vlaanderen toont zich in deze campagne als een

Het VVA ontstond begin deze eeuw als groepering van regionale oud-studentenkringen en heeft tot doel:

- culturele en maatschappelijke vorming ;
- verspreiding van wetenschap en cultuur ;
- behartiging van de belangen van academici, in het bijzonder het universitair onderwijs en onderzoek en permanente vorming ;
- ijveren voor verdere Vlaamse ontvoogding en ontplooiing van de Nederlandse cultuur.

Er zijn VVA-afdelingen in Oostende, Brugge, Ieper, Kortrijk, Gent-Meetjesland, Denderland, Antwerpen, Taxandria, Klein-Brabant, Campinia, Brussel, Leuven-Hageland en Limburg.

Algemeen secretariaat

Machteld LENOIR

adres: Vlamingdam 2, 8000 Brugge
tel/fax: 050/34 57 25
e-mail: vva@vlaca.org

Administratief secretariaat

Mia CUYPERS

adres: Passendaelestraat 1 A, 2600 Berchem
tel: 03/366.18.50
fax: 03/366.60.45

waardenmonoliet, die dan nog soortgelijk is met een nieuwsoortige Brusselse waardenmonoliet. En dat terwijl eenieder dacht dat Brussel, net als andere steden, net uitblonk door diversiteit, ook op het vlak van waarden. En dat terwijl in Vlaanderen een soortgelijke evolutie aan de gang is, onder toejuichingen van met name de Vlaamse minister van Cultuur, tevens bevoegd voor Brusselse aangelegenheden. Een zinvol gesprek over waarden in Brussel begint met een toegeving dat iets als "de waarden van alle Brusselaars" - op een vitaal minimum na - een hoogst problematisch concept is. Het is niet door een niet eens subtiele *political correctness* als gemeenschappelijke basis te promoten, dat die basis er ook is. Dit is trouwens nog minder het geval wanneer deze promotie gebeurt zonder enige voorafgaande discussie, zonder zinvol uitgebouwd overleg met de dragers van die waarden: de burgers.

Is dit wellicht een lokaal probleem? Ik betwijfel het. Net om die verhouding tussen burgers en bestuurders gaat het immers: bestuurders die hun burgers onwetend laten en hen opsluiten in een carcan van "door eenieder gedeelde waarden", maar toch komen klagen over de beperkte discussiecultuur en het beperkte politieke inzicht van diezelfde burgers, verdienen niet al te veel respect. Een heer van stand beoordeelt anderen nooit naar hogere normen dan zichzelf. Een politicus van stand vraagt dus ook geen politiek inzicht van de kiezer, wanneer hij zelf het tegendeel ervan tentoon spreidt.

Economie met een gezicht

Hing. Frederik Pieters

De blijvende actualiteit van het verankeringsdebat

Met de nieuwe Vlaamse regering aan het bewind horen we niets meer over economische verankering. Het lijkt alsof de idee enkel en alleen een hersenschim was die door de vorige "nationalistische" minister-president werd nagejaagd. De oorverdovende stilte in Vlaanderen rond verankering staat in schril contrast met wat in andere landen gebeurt. Daar wordt misschien ook niet zoveel over verankering gepraat, maar er des te meer aan gedaan. Dit hoeft niet te verwonderen: er zijn immers ook zeer sterke economische argumenten die voor een verankeringsstrategie pleiten. Het opzet van dit artikel is deze economische argumenten uiteen te zetten en tevens enkele mogelijke manieren van verankering te bespreken.

Wat is verankering?

Volgens Daems & Van De Weyer (1993) bestaat er een nauwe en fundamentele relatie tussen de economische welvaart van een land en het beschikken over autonome beslissingscentra. Een samenleving die deze beslissingscentra niet heeft, verliest mede daardoor de greep op haar economische identiteit, die bepaald wordt door haar kenmerkende ondernemingen. De strategische beslissingsautonomie van ondernemingen is doorslaggevend voor de economische identiteit van het land waarin ze actief zijn. Verankering kan dan ook als volgt gedefinieerd worden: "Het waarborgen van het behoud en het opnieuw verwerven van de beslissingscentra binnen de landsgrenzen."

Belangrijk om op te merken is dat, als men het heeft over beslissingscentra, men de strategische beslissingsmacht bedoelt. Dit is het lokaal kunnen kiezen door ondernemingen van een langetermijnstrategie. Het bestaat uit de volgende elementen:

- het zelf kunnen bepalen van technologie- en productontwikkelingsplannen;
- lokaal beslissen over exportmarkten, buitenlandse vestigingsplaatsen en samenwerkingsakkoorden;

- het samenstellen van de productportefeuille, het bepalen van de marktpositionering en het beslissen over de verschillende activiteiten van de onderneming en haar verticale integratie;
- de onderneming het initiatief laten om andere binnen- of buitenlandse ondernemingen over te nemen.

Aangezien de bevoegdheden voor het economisch beleid sinds 1980 geregionaliseerd zijn door de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (BWHI), is het logisch dat de verankering wordt betrokken op het niveau van het Vlaams gewest en van de Vlaamse regering. Het is immers enkel dit niveau dat in principe bevoegd is om eventuele beleidsacties te ondernemen om de strategische beslissingsmacht van ondernemingen te verankeren. In het vervolg zullen wij met verankering dan ook steeds Vlaamse verankering bedoelen.

Economische onderbouw van verankering

De klassieke economische theorie gaat uit van een perfect functionerende vrije markt. Dit houdt in (De Bondt, 1993) dat er volledige informatie is over alle kosten en opbrengsten, en dit voor alle mogelijke alternatieven. De concurrentie moet vrij en onbeperkt zijn. De kapitaalmarkt moet perfect functioneren zodat iedereen gedwongen wordt een maximaal rendement na te streven. Bovendien handelen alle beslissingsnemers als rationele actoren en zijn ze allen even deskundig. Nationaliteit en culturele invloeden zijn geen rationele gegevens en hebben dus geen invloed. Onder deze voorwaarden is het duidelijk dat het geen verschil maakt wie de strategische beslissingen neemt. De absolute winstmaximalisatie staat dan los van de plaats waar, de manier waarop en door wie de winst wordt gerealiseerd. In werkelijkheid bestaat dit theoretische model echter niet.

Dit blijkt al uit de praktijk: bij overnamegevechten is de overnemer bereid om een meerprijs te betalen voor een controleparticipatie. Het theoretische model kan deze meerprijs niet verklaren. De persoon van de beslissers is dus wel van belang voor de beslissing. Ook voor de plaats waar beslissingen worden genomen bestaan er marktversturende factoren. Allereerst is er de factor van de asymmetrische informatie. Communicatieproblemen tussen lokale vestigingen en het hoofdkwartier zijn eigen aan alle organisaties. Deze kunnen ertoe leiden dat het hoofdkwartier beslissingen neemt met negatieve gevolgen voor de lokale vestiging op basis van onjuiste of onvolledige informatie.

Vervolgens is er de marktverdelingsfactor. Vele wereldwijd opererende multinationals delen de markt op tussen hun dochtermaatschappijen. Het resultaat hiervan is dat lokale ondernemingen hun exportmarkten en dus hun ontwikkelingskansen beperkt zien. Ten slotte is er nog de machtsfactor. In grote organisaties spelen machts-elementen tussen zowel personen, functies als afdelingen. Strategische beslissingen kunnen hierdoor beïnvloed worden.

De hierboven genoemde marktversturende factoren kunnen niet onbeperkt gelden. Op langere termijn worden zij in competitieve markten afgestraft. Dit neemt niet weg dat ze op korte en middellange termijn wel degelijk strategische beslissingen kunnen bepalen, strategische beslissingen die per definitie op lange termijn effect ressorteren.

Nieuwe inzichten

De klassieke economische theorie ziet vijandige overnames als een natuurlijk marktmechanisme dat inefficiënt management afstraft. Er zijn echter aanwijzingen dat vijandige overnames ook negatieve effecten kunnen hebben. Vijandige overnames zijn immers niet altijd ingegeven door fout beheer bij het overnamedoel, ze kunnen ook ingegeven zijn door fout beheer bij de overnemende onderneming. Sommige ondernemingen die zelf weinig actief geïnvesteerd hebben beschikken over aanzienlijke kapitaalreserves, waarmee ondernemingen die wel dynamisch georiënteerd zijn overgenomen kunnen worden.

De overnemers verkrijgen de controle over de belangrijke toekomstige winsten en de beheersvergoedingen van de meer rendabele investeringsstrategieën van het overnamedoel. Dit gaat ten koste van het management van het overnamedoel, dat de beheersvergoedingen voor de geleverde prestaties misloopt. De aandeelhouders van de overnemers behoren echter eveneens tot de verliezers. Het overnemen zal immers plaatsvinden tegen een koers die de resultaten van het overnamedoel weerspiegelt. Deze overnameprijs komt ten goede aan de aandeelhouders van het overnamedoel. Hieruit volgt dat er geen extra rendement is voor de aandeelhouders van de overnemer.

Stabiel aandeelhouderschap

De liquiditeiten die gebruikt werden om de overname te realiseren hadden echter gebruikt kunnen worden om in rendabele projecten geïnvesteerd te worden. Hier is, vanuit het gezichtspunt van de aandeelhouder

van de overnemende onderneming, dus wel degelijk sprake van slecht beheer (een *agency*-probleem) bij de overnemer. Het management van de overnemende onderneming verrijkt zichzelf ten koste van zijn aandeelhouders. Dit is natuurlijk niet bij elke onderneming mogelijk, maar wel bij ondernemingen waar het aandeelhouderschap verspreid is bij vele onmondige kleine aandeelhouders, of waarbij bepaalde aandeelhouders niet in de eerste plaats geïnteresseerd zijn in winst (bijvoorbeeld de Franse staat als aandeelhouder).

Het gevolg hiervan is dat managers geen rendabele onderzoeksprojecten op langere termijn zullen starten indien de kans bestaat dat de onderneming voortijdig overgenomen wordt zodat de manager in kwestie geen vruchten plukt van zijn eigen inspanningen. Hij zal eerder kiezen voor minder rendabele projecten die op kortere termijn resultaat opleveren. Dezelfde redenering gaat op voor werknemers. Ze zullen minder geneigd zijn om bedrijfsspecifieke opleidingen te volgen indien de kans bestaat dat ze na een overname ontslagen worden. Enkel algemene opleidingen zijn hen dan nog van nut.

Het uiteindelijke resultaat is dus een gebrek aan onderzoek en ontwikkeling en aan bedrijfsspecifiek kapitaal. Hierin investeren veronderstelt immers dat de managers en de werknemers delen in de toekomstige opbrengsten. Indien de garantie hiervoor ontbreekt, zoals bij mogelijke overnames, begint men er niet aan. Nu zijn het juist deze twee factoren die mee de concurrentiekracht van de onderneming op lange termijn bepalen.

Het risico dat een manager voortijdig de controle verliest over de projecten die hij zelf gestart heeft, is afhankelijk van een aantal factoren. Vooreerst is er het langetermijnkarakter van onderzoek en ontwikkeling. Hoe langer de termijn, hoe groter het risico. Onderzoek en ontwikkeling worden veelal gefinancierd uit eigen middelen omdat durfkapitaal afwezig is. Zelfs indien dit aanwezig is, wordt er echter veelal geen beroep op gedaan omdat er dan strategische bedrijfsinformatie bekend moet gemaakt worden. Deze autofinanciering vermindert de liquiditeit van de onderneming, en dit brengt ons bij de tweede factor. Een onderneming die weinig liquide is kan zich moeilijk verweren tegen een vijandelijke overname door bijvoorbeeld zelf aandelen in te kopen. Een derde factor is de samenstelling van de eigen aandeelhouders. Indien zij niet op lange termijn beleggen, maar daarentegen voor een groot verloop in het aandeelhouderschap verantwoordelijk zijn, brengen zij de stabiliteit in gevaar. Ten slotte verhoogt de aanwezigheid van ondernemingen die zelf geen lange-termijn-investeringen gedaan hebben het risico op overname.

Uit het bovenstaande volgt dat stabiel aandeelhouderschap noodzakelijk is voor het langetermijnfunctioneren van een onderneming. Bij dit stabiel aandeelhouderschap maakt de nationaliteit van de aandeelhouder in principe niets uit. Zoals we verder zullen zien is dit echter niet het geval bij beslissingsnemers.

Invloed van de beslissingsnemer

Managers worden verondersteld om de waarde van de onderneming voor de aandeelhouders te maximaliseren. Moderne opvattingen gaan er echter van uit dat zij hun eigen nut zullen maximaliseren, natuurlijk binnen de grenzen die door de aandeelhouders worden opgelegd. Nationale voorkeuren in hoofde van managers zouden dus een invloed kunnen hebben. Volgens Seghers (1997) creëert het burgerschap verplichtingen aan de gemeenschap waarin men leeft in hoofde van directie en aandeelhouders, en dit in het bijzonder voor strategische beslissingen.

Maar zelfs als er abstractie gemaakt wordt van deze mogelijke nationale invloeden, speelt de plaats waar een beslissing genomen wordt een rol. In ondernemingen zijn niet alle activiteiten productief, er zijn ook beïnvloedingsactiviteiten die werknemers gebruiken om beslissingen in hun voordeel om te buigen.

Bij een overname met herschikking van de beslissingsbevoegdheid wijzigen de onderliggende verhoudingen waarmee mensen beslissingen kunnen sturen (d.i. de beïnvloedingstechnologie) ingrijpend. Dit komt doordat de machtsafstand tussen de overgenomen onderneming en het buitenlandse beslissingscentrum vergroot. Deze afstand vergroot zowel op geografisch als op communicatief vlak. Gecombineerd met de mindere historische voorkennis, in vergelijking met de afdelingen van de overnemer, is de beïnvloedingsmacht aanzienlijk verminderd. Dit kan nadelige gevolgen hebben voor de lokale onderneming, in het bijzonder met betrekking tot strategische beslissingen.

Indien buitenlandse afdelingen dicht bij de beslissingsmacht opereren, kunnen lokale afdelingen de indruk krijgen dat die buitenlandse afdelingen het makkelijker hebben om nieuwe investeringsgelden te verwerven en dat ze bij herstructureringen eerder gespaard zullen worden. Het gevolg hiervan is, zoals reeds aangehaald, dat er door de werknemers minder zal geïnvesteerd worden in bedrijfsspecifiek kapitaal en dat door het uitblijven van deze investeringen de productiviteit uiteindelijk zal dalen. Het gevoel dat men in een uitzichtloze toestand is beland, wordt een zelfvervullende voorspelling.

Het typische scenario verloopt dan als volgt. De zeer productieve Vlaamse onderneming wordt overgenomen. Nadat de immateriële activa gekopieerd zijn geworden is de productiviteit overal op hetzelfde niveau gebracht. Bij laagconjunctuur wordt de lokale afdeling gesloten en blijft de buitenlandse behouden. Een goed voorbeeld van dit scenario is Marie Thumas nadat het overgenomen werd door Bonduelle (Brockmans, 1995). Nog in dit verband stelt Maertens (1991) dat bij een verschuiving van beslissingscentra, gecombineerd met een laagconjunctuur, nationale belangen in de zin van het eerst sluiten van de buitenlandse vestigingen wel degelijk een rol spelen.

Behalve de verschuiving naar het buitenland van de onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten door een overname, bestaat er ook een negatief effect op de geloofwaardigheid van lokale onderzoekslaboratoria wegens de vergroting van de machtsafstand. De indruk dat een lokaal onderzoekslaboratorium het moeilijker zal hebben om middelen te verwerven en dat het minder zal worden gesteund, leidt ertoe dat het laboratorium vlugger zal afhaken, vooral met betrekking tot die projecten waar er slechts ruimte is voor één speler. Het zal zich eerder concentreren op kleinere en minder ambitieuze projecten.

Het verschuiven van de beslissingsmacht naar het buitenland en als gevolg daarvan de verslechtering van de beïnvloedingstechnologie van de lokale afdeling heeft dus een negatief effect op zowel de productiviteit als op het toekomstgericht onderzoek van de lokale onderneming.

Verankeringsmethoden

De hierboven genoemde marktversturende invloeden kunnen op verschillende manieren weggewerkt worden. Hierna volgt een onvolledig overzicht.

Een van de belangrijkste verankeringsmethoden is zonder enige twijfel het zorgen voor goede algemene omgevingsfactoren. Het is evident dat bedrijven slechts goed zullen gedijen in een gunstige economische omgeving. Daems & Van De Weyer (1993) noemen dit het comparatief vestigingsvoordeel van een regio of streek. Ondernemingen die zich in deze regio of streek vestigen hebben een kostenvoordeel op ondernemingen die zich in andere regio's ingeplant hebben.

Het comparatief vestigingsvoordeel kan uit verschillende facetten bestaan. Een eerste is de geografische ligging, waardoor de logistieke kosten gunstig beïnvloed worden. Op dit vlak is Vlaanderen bijzonder goed bedeed met een centrale ligging in Europa, de diep landinwaarts gele-

gen wereldhaven Antwerpen en de Europese hoofdstad Brussel. De opleiding en de productiviteit van de beroepsbevolking, gecombineerd met de loonkosten zijn een tweede zeer belangrijk element. Het voorradig zijn van goedkope noodzakelijke productiefactoren, zoals energie en telecommunicatie, is een derde comparatief vestigingsvoordeel. Ten slotte zijn er de wettelijke randvoorwaarden met hun invloed op fiscaliteit, vennootschapswetgeving, arbeidsvoorwaarden en milieu.

Op bepaalde comparatieve vestigingsvoordelen, zoals geografische ligging, kan men geen invloed uitoefenen; andere kunnen door het beleid verbeterd worden. Vlaanderen beschikt echter slechts over beperkte bevoegdheden in dit verband. Zo zijn het arbeidsrecht, de sociale zekerheid, de fiscaliteit, het handelsrecht en het vennootschapsrecht voorbehouden federale materies (BWHI).

Deze comparatieve vestigingsvoordelen zijn voor een bedrijf niet voldoende om succesvol te zijn. Daarenboven moeten zij tegen de concurrentie opgewassen zijn. Dit is mogelijk indien het bedrijf beschikt over eigen relatieve concurrentiële voordelen. Het is de combinatie van deze twee voordelen die het succes van een bedrijf bepalen. Comparatieve voordelen zijn dus een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde voor het verankeren van bedrijven.

Financiële verankering

In de Belgische vennootschapswetgeving is het de eigenaar die alle touwtjes in handen heeft. Hiervoor moet hij niet eigenaar zijn van het volledige kapitaal. 50 procent plus één van de aandelen, of meer bepaald 50 procent plus één van de stemrechten verbonden aan de aandelen, zijn voldoende. Omwille van de toenemende spreiding van het aandelenbezit en de passiviteit van vele (kleinere) aandeelhouders, kan een kleinere participatie al voldoende zijn om een effectieve controle uit te oefenen op een onderneming (Kredietbank, 1992). Als de participatie een bepaald percentage van het maatschappelijk kapitaal bereikt, gaat men er automatisch van uit dat dit met een controlerende invloed gepaard gaat. Zo hanteert het *Internationaal Monetair Fonds* het criterium van 10 procent van het maatschappelijk kapitaal.

Voor financiële verankering is het nu de vraag wie er in staat is en wie geschikt zou zijn om op een stabiele manier een controleparticipatie aan te houden. Hiervoor bestaan er verschillende denkpijsten.

De meest voor de hand liggende institutionele verankeraars zijn de kredietinstellingen. In Duitsland bezitten zij bijvoorbeeld ongeveer 5 procent van alle aandelen en controleren zij door middel van bewaarnemingen 82 procent van de stemrechten van de 100 grootste Duitse ondernemingen (Brockmans, 1995).

In België zijn er echter relatief zware beperkingen aan het aandelenbezit van kredietinstellingen. Zij mogen maximum 45 procent van hun eigen vermogen en per post maximum 15 procent van hun eigen vermogen gebruiken voor gekwalificeerde deelnemingen (Vanhulle & Vanthienen, 1998). Gekwalificeerde deelnemingen zijn deelnemingen waarbij men rechtstreeks of onrechtstreeks over 10 procent van het kapitaal of van de stemrechten beschikt. Ook deelnemingen die de mogelijkheid inhouden een invloed van betekenis uit te oefenen op de bedrijfsvoering van de onderneming waarin wordt deelgenomen worden als gekwalificeerde deelnemingen beschouwd. Europese regels beperken gekwalificeerde deelnemingen slechts tot 60 procent van het eigen vermogen. Ook Belgische verzekeringsmaatschappijen moeten rekening houden met een wettelijke beperking, waarbij ze maximum 25 procent van hun reserves mogen beleggen in beursgenoteerde ondernemingen, en maximaal 30 procent in niet-beursgenoteerde ondernemingen. Een verandering van het kredietwezen is echter een federale bevoegdheid (BWHI).

Andere mogelijke institutionele verankeraars zijn pensioenfondsen. In Nederland bezitten zij meer dan 20 procent van alle beursgenoteerde aandelen. Nederland heeft natuurlijk wel een kapitalisatiestelsel voor zijn pensioenen in tegenstelling tot het Belgische repartitiestelsel. De uitbouw van een kapitalisatiestelsel zou dus een stevige aanzet tot verankering kunnen betekenen, maar het pensioenstelsel is een federale bevoegdheid (BWHI). Bovendien mogen belgische pensioenfondsen slechts 10 procent van hun vermogen in niet-beursgenoteerde aandelen beleggen (Manigart & Van Hyfte, 1999).

Ook de overheid kan deelnemingen nemen en zo de eigen bedrijven verankeren. Hier zijn echter twee problemen aan verbonden. De overheid beschikt slechts over beperkte middelen en er bestaat altijd het gevaar van verdoken subsidies. De beste oplossing hiervoor is een gemengde holding waarbij de privé-sector enerzijds een deel van het kapitaal levert en anderzijds de overheid controleert. De gedeeltelijk geprivatiseerde *Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen (GIMV)* is hier een voorbeeld van.

Fiscaliteit

Fiscaliteit kan een veelzijdig en efficiënt verankeringsinstrument zijn. De wetten Cooreman-De Clercq zijn een goed voorbeeld van de grote impact die de fiscaliteit heeft. Deze wetten moedigden begin jaren tachtig de beleggingen in aandelen door particulieren aan en bevorderden met een enorm succes de expansie van ondernemingen. De fiscaliteit is echter nog voor het overgrote deel een federale bevoegdheid (Bijzondere financieringswet en BWHI). Binnen de beperkte Vlaamse fiscale bevoegdheden valt wel de verlaging tot 3%, onder bepaalde voorwaarden, van de successierechten op familiale ondernemingen te vermelden. Bij een generatiewissel werden familiale ondernemingen vaak verkocht, al dan niet aan het buitenland, omdat de erfgenamen anders de successierechten niet konden betalen. Dit ontankeringsmechanisme is nu van de baan.

Werknemersparticipatie

Het toekennen van aandelen aan werknemers kan ook een manier zijn om een bedrijf te verankeren. Ze zullen minder geneigd zijn om snelle winsten te eisen, maar eerder een groeistrategie verkiezen om zo het eigen vermogen te versterken. Ook vanuit het streven van werknemers naar meer inspraak in het beleid van een onderneming is kapitaalparticipatie een interessante piste.

Er zijn een aantal voorwaarden waaraan deze participaties moeten voldoen om succesvol te zijn (Van Put, 1995). Allereerst mogen de participaties niet in de plaats gesteld worden van het loon. Vervolgens moeten ze een collectief karakter hebben. Dit houdt in dat alle werknemers kunnen deelnemen met genoeg volwaardige aandelen. Het toekennen van aandelen moet in verhouding staan met de gerealiseerde ondernemingswinst en er moet tenslotte overleg zijn met de sociale partners.

Vanuit verankeringsstandpunt is werknemersparticipatie des te interessanter naarmate de blokkeringsperiode langduriger is en het beheer gezamenlijk wordt uitgeoefend. Fiscale en para-fiscale vrijstellingen kunnen een grote stimulans geven. Ook hier moet opgemerkt worden dat heel deze materie een federale bevoegdheid is (BWHI).

Persoonlijke verankering

Bij persoonlijke verankering gaat men ervan uit dat het potentieel van de Vlaamse werknemers en bedrijfsleiders in een onderneming voldoende is

om de strategische toekomst van de onderneming veilig te stellen. Bij een Vlaamse bedrijfsleider van een buitenlandse onderneming zouden (on)bewuste nationale of culturele motieven in ieder geval geen negatieve gevolgen voor Vlaanderen mogen hebben. Het is echter veel minder duidelijk of deze persoonlijke verankering voldoende is voor het verankeren van de strategische beslissingsmacht.

Integendeel, volgens Daems & Van De Weyer (1993) zal het hoofdkwartier de beslissingen van een Belgische dochteronderneming juist nauwgezet opvolgen indien deze dochteronderneming een doorslaggevende invloed heeft op het resultaat van de buitenlandse groep. Dus precies wanneer de uitgangspositie van de dochteronderneming ideaal is om een strategische rol te spelen in de groep, haalt de moeder de touwtjes strakker aan. Dit lijkt een perfecte analyse van wat er zich heeft afgespeeld bij Tractebel, de dochteronderneming van het Franse Suez. Uiteindelijk is het altijd de eigenaar die beslist.

Juridische verankering

De belangrijkste juridische maatregelen in het kader van het verankeringsdebat, vallen onder te verdelen in overnamebeperkingen enerzijds en scheiding tussen leiding en eigendom anderzijds. De mogelijke juridische maatregelen behoren allemaal tot de bevoegdheid van de federale overheid (BWHI).

Bij overnamebeperkingen is er een onderscheid tussen externe en interne overnamebeperkingen. Extern kunnen door de overheid beperkingen opgelegd worden, meestal terwille van concurrentievrijwaring of van de bescherming van strategische sectoren. In dit laatste geval bestaat er het risico dat het verwijderen van inefficiënt management bemoeilijkt wordt, hetgeen negatieve economische gevolgen kan hebben. Bovendien beperkt de toenemende Europese regelgeving de beleidsvrijheid van individuele lidstaten op dit domein.

Intern binnen de vennootschap kan het een mogelijke overnemer zeer moeilijk gemaakt worden op zeer veel verschillende manieren. Enkele voorbeelden hiervan zijn voorkooprechten, *golden shares*, stemrechtbeperkingen, gifpillen en de uitgifte van *warrants*. Op deze uitgebreide en ingewikkelde juridische materie gaan we niet verder in.

Scheiding van leiding en eigendom

De term *corporate governance* is de laatste jaren vaak opgedoken in het debat rond het vennootschapsbeheer. *Corporate governance* of deugdelijk bestuur slaat in hoofdzaak op de verhouding tussen het management en de anderen die betrokken zijn bij of afhankelijk zijn van het bedrijfsbeleid (Renneboog, 1998). In de eerste plaats zijn dit de aandeelhouders als wettelijke eigenaars van het bedrijf.

Zoals uit de studie van Daems & Van De Weyer (1993) blijkt is deze verhouding tussen het management en de aandeelhouders van groot belang voor de strategische keuzes van een onderneming.

Bij een sterke scheiding van leiding en eigendom, wat typisch is voor institutionele aandeelhouders, zijn de ondernemingen meer op groei gericht. Omdat de aandeelhouders niet bij de strategische besluitvorming betrokken zijn, kunnen de managers van de onderneming het zich veroorloven grotere risico's te nemen. Bovendien beslissen zij over de aanwending van de *cashflows*, die zij kunnen gebruiken voor de interne financiering van expansieplannen.

Ondernemingen waar de aandeelhouders een grote invloed hebben op de bedrijfsleiding zijn sterker winstgericht. Bovendien zijn ze ook meer risico-afkerig, wat zich uit in een voorkeur voor materiële investeringen zoals machines en fabrieken, en minder niet-materiële investeringen zoals productpromotie en buitenlandse marktexpansie.

België heeft weinig institutionele aandeelhouders en de ondernemingen worden dan ook gekenmerkt door een nauwe band tussen de bedrijfsleiding en de aandeelhouders. Hieruit mag men echter niet zomaar afleiden dat dit slecht is. In landen met veel meer institutionele aandeelhouders zoals de U.S.A. is er bijvoorbeeld een beweging op gang gekomen voor meer *shareholder value*, wat een sterkere winstgerichtheid en een grotere betrokkenheid van de aandeelhouders inhoudt. Een strakkere of lossere controle door de aandeelhouder heeft dus zowel voor- als nadelen. Het gaat er om een evenwicht tussen de twee te vinden.

Voor mogelijke technieken om een grotere scheiding tussen leiding en kapitaal te bewerkstelligen kunnen we te rade bij de Nederlandse structuurvennootschappen en administratiekantoren (Bevernage, Geens, Haelterman & Hellemans, 1995). In de structuurvennootschap is er nog een extra niveau tussen de raad van bestuur en de algemene aandeelhoudersvergadering : de raad van commissarissen. Zij heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur, en dit naar het belang van de

vennootschap. De commissarissen zijn dus niet op de eerste plaats vertegenwoordigers van de aandeelhouders, maar handelen naar eigen inzicht met het oog op het ondernemingsbelang. De commissarissen worden dan ook niet aangeduid door de aandeelhouders, maar in de eerste plaats gecoöpteerd door de andere commissarissen.

Bij de techniek van de administratiekantoren kunnen de aandeelhouders de juridische eigendom van aandelen overdragen aan de administratiekantoren in ruil voor certificaten. Deze certificaten geven recht op alle patrimoniale elementen die verbonden zijn aan de aandelen. De zeggenschaps- en lidmaatschapsrechten die aan de aandelen verbonden zijn, worden dan door het administratiekantoor, dat als aandeelhouder optreedt ten opzichte van de vennootschap, uitgeoefend, en dit volgens welbepaalde afspraken.

Technologische verankering

Bij technologische verankering is het de bedoeling om door middel van onderzoek en ontwikkeling (O&O) technologische kennis op te bouwen die in hoofde van bedrijven leidt tot relatieve concurrentiële voordelen (cfr. supra). Technologische activiteiten die een hoge toegevoegde waarde creëren worden ingebed in samenwerkingsverbanden die het technologieproces bevorderen. Deze inbedding zorgt voor verankering en fungeert als een beschermingsconstructie. Het concept van technologische verankering en het bereiken ervan door middel van een technologiebeleid zal in een volgend artikel verder uitgewerkt worden.

Besluit

Verankering gedefinieerd als het behoud van strategische beslissingsmacht vindt een economische onderbouw omwille van mogelijke marktimperfecties. Door middel van verankering moeten de marktimperfecties, die zich vooral uiten in de context van bedrijfsovernames en van beslissingsprocessen, geneutraliseerd worden.

Hiervoor staat er een hele waaier aan maatregelen ter beschikking. Het valt echter op dat Vlaanderen, het niveau dat bevoegd is voor het algemene economische beleid, slechts over een zeer beperkt aantal bevoegdheden beschikt waarmee verankeringsacties ondernomen kunnen worden.

Beknopte bibliografie

- BEVERNAGE P., GEENS K., HAELTERMAN A. & HELLEMANS F. (1995). Juridische instrumenten tot verankering van Belgische ondernemingen. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, nr. 3, pp. 5-47.
- BROCKMANS H. (1995). *200 jaar filiaal, de Franse greep op de Vlaamse economie*. Davidsfonds Leuven. 295 pp.
- DAEMS H. & VAN DE WEYER P. (1993). *Buitenlandse invloed in België. De gevolgen voor de strategische beslissingsmacht*. Lannoo Tiel/Koning Boudewijn-stichting Brussel. 143 pp.
- DE BONDT R. (1993). *Fundamentele bedrijfseconomie*. Wolters Leuven. 498 pp.
- KREDIETBANK. (1992). Verankering noodzakelijk? *KB-weekberichten*, jaargang 47, nr. 37, pp. 1-6.
- MAERTENS P. (1991). Verankering van het bedrijfsleven. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, nr. 5, pp. 29-59.
- MANIGART S. & VAN HYFTE W. (1999). Financiering van innovatie in Vlaanderen. De *venture capital* sector in internationaal perspectief. *IWT-studie* nr. 24, 43 pp.
- RENNEBOOG L. (1998). Aandeelhoudersstructuur en vennootschapsbeheer. *Onze Alma Mater*, jaargang 52, nr. 2, pp. 151-165.
- SEGHERS H. (1997). *De nieuwe collaboratie. Een ondernemer in het verzet*. Davidsfonds Leuven. 127 pp.
- VANHULLE C. & VANTHIENEN C. (1998). *Bank- en financiewezenen*, Boekdeel 2. Acco Leuven. p. 11.
- VAN PUT A. (1995). De kapitaaldeelname van werknemers als instrument van verankering. *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, nr. 3, pp. 47-75.

Vlaming en Europeaan

Prof. Em. Dr. Marcel Janssens

Vlaming en Belg

Voor Davidsfonds/Literair schreef ik een boek over 'het imago van Vlaanderen in Europese spiegels', dat in de eerste maanden van 2001 verschijnt. Nu ik die honderd en één boeken heb dichtgeklapt, kijk ik nog heel even terug naar een paar begrippen die mijn zoekwerk gedurende anderhalf jaar hebben gestuurd (en ook wel verward en overschaduwd). Ik moest niet op de eerste plaats naspeuren wat Vlamingen zelf hebben geschreven over zoiets als 'Vlaamse identiteit', maar in de spiegelbeelden van zoveel Europese commentatoren stootte ik toch ook voortdurend op dergelijke noties. Ikzelf ga daar alsmaar omzichtiger mee om.

Wanneer cultuur (vagelijk) omschreven kan worden als een geheel van denk-, gevoels-, gedrags- en waardepatronen en normenstelsels, dan speelt in dat geheel, weliswaar historisch en dynamisch flexibel, een nationaal samenhorighedsgevoel altijd wel mee als indicator van identiteit. Concepten als 'culturele' of 'nationale identiteit' worden tegenwoordig niet meer essentialistisch omschreven ('dit is wezenlijk Vlaams'), maar ze worden als mentale constructies functionalistisch gehanteerd ('dit is Vlaams in die context'). Etniciteit is dan een aspect van het zelfgevoel van een gemeenschap met een gedeelde culturele identiteit, in de meeste gevallen gebaseerd op een gemeenschappelijke gesproken taal. Culturele identiteit blijkt dan weer een omvattender begrip te zijn dan nationale (of etnische) identiteit. Ik kan me deelgenoot van de Europese cultuur voelen zonder dat dat mijn nationaal zelfgevoel hoeft aan te tasten of te bezwaren.

Mijn cultureel aanhorighedsgevoel (en aanhorighedsbesef) steunt op verscheidene leggers: mijn afkomst, opvoeding en opleiding; ik voel me na een halve eeuw Leuven nog altijd Oost-Vlaming; ik ben Vlaming, Belg, Europeaan; daarnaast is er mijn moedertaal; en er is ook een ideologische en een economische legger, en allicht nog zoveel indicatoren van cultureel toebehoren meer.

De jongste jaren werd aan die problematiek van de 'identiteit' weer heel wat aandacht besteed. Kritak publiceerde in 1986 een verzameling essays onder de titel *Waar ligt België? Buitenlandse schrijvers op zoek*.

Bij het Davidsfonds verscheen dit jaar (2000) een bundel opstellen van 21 medewerkers met als titel *Hoe Vlaams zijn de Vlamingen? Over identiteit*. Marc Reynebeau speelde in op de heropleving van de 'belgitude' onder Vlaamse intellectuelen met zijn boek *De klauwende leeuw* van 1995. Dit jaar kwam Jean Stengers ook voor de dag met het eerste deel van zijn geschiedenis van ons dierbaar vaderland, *Les racines de la Belgique*. Hij brandmerkt diegenen die België durven afschilderen als een kunstmatig bouwsel en graaft in de geschiedenis naar de gemeenschappelijke wortels van Vlamingen en Walen, staatkundig verenigd onder een Sachsen-Coburg in 1830/31. Al die geschriften compliceren uitermate de bruikbaarheid van een centraal begrip als 'nationale identiteit'.

Ik wil me verder alleen bij buitenlandse commentatoren van de 'Vlaamse eigenheid' ophouden. En daar is de verwarring troef.

De beroemde reisbeschrijving van de Nederlanden door Ludovico Guicciardini uit de 16e eeuw vermengt al voortdurend 'Fiandra' en 'Belgica'. Vier eeuwen later lees ik volgende uitspraak van Gustave Mirbeau, op reis in ons land: '*Si toute la Belgique est merveilleusement flamande, Bruxelles n'est que belge, irréparablement belge*'. Heel België wonderbaarlijk Vlaams?

Wanneer België méé gespiegeld wordt, ontstaan er vertekeningen zoals in de drolligste kermistent. De directeur van de Tentoonstelling Europalia 91 in Portugal, Simonetta Luz Alfonso, spreekt zelfs nog in een boek van 1991 over '*la Flandre, ou ce qui est devenu par la suite la Belgique*'. Allicht werkt in die verwarring tussen Vlaanderen en België de benaming van ons land ten tijde van de Oostenrijkse Nederlanden na, toen de term 'Vlaams' werkelijk een buitenissige inflatie kende. Ik lees in een tekst van zekere abbé Jean Noël Paquot van de Keizerlijke en Koninklijke Academie van Brussel (een lezing van 26 april 1710), dat Jacob Cats onze '*Ovide Flamand*' was, en Vondel '*porta la poésie flamande aussi haut qu'elle peut aller*'.

Met 'België' erbij creëren buitenlandse waarnemers doorgaans een bizarre terminologische hutsepot. In de oorspronkelijke Engelse versie van haar roman over Brussel, *Villette*, sprak Charlotte Bronte nog over twee Vlaamse jongetjes met '*the true flamand physiognomy*', maar in de Franse vertaling van de roman worden die knapen Belgen met hun '*figure nationale*'. Die verwarring tussen het deel en het staatkundige geheel heb ik tientallen keren aangetroffen. Jammer genoeg tot op vandaag. W.F. Hermans vroeg zich in *NRC Handelsblad* (17 november 1989) nog af: '*Waarom lukt het Nederlandse dialectsprekers binnen de Nederlandse rijksgrenzen wel foutloos algemeen beschaafd Nederlands*

te spreken, en waarom slagen de Belgen, die zoveel lawaai maken over hun taal, daarin zo goed als nooit? Dus maar weer dat cliché 'de Belgen' uit de Belgenmoppen? Morsen de Belgen van Charleroi of Virton ook zo in hun Nederlands? Een jonge Brit, Harry Pearson, publiceerde in 1998 een boek *A tall Man in a Low Land. Some Time Among the Belgians*. De verwarringen in dat boek tussen Vlaams en Belgisch, maar ook tussen 'Flemish' en 'Dutch' zijn intellectueel onwelvoeglijk. Daar schrijft die man zonder blikken of blozen: *'Belgium is a country with three officially recognised languages, Flemish (a dialect of Dutch), French and German'*. Enzovoort, enzovoort. Maar als zelfs de *Encyclopedia Britannica 2000* nog niet weet dat de officiële taal van de Vlaamse Gemeenschap niet 'Flemish' maar 'Dutch' is?

Er is voor onze correcte internationale bekendmaking en inschatting nog enorm veel te doen. De staatsstructuur van het huidige België aan een buitenlands college in mijn vak uitleggen kan ik ook niet meer, maar de onkunde betreffende toch elementaire grondbegrippen van ons cultureel en staatkundig bestel als die rond de verschillen tussen 'Flemish' en 'Dutch', of tussen 'flamenco', 'holandes' en 'neerlandes' ervaar ik nog altijd als beschamend.

Wie dat zelf wil controleren, leze even de bladzijde *Het geheim van België* in de bijlage De wijde wereld van *De Standaard Weekend*, 9/10 september 2000.

Dat overzicht van acht recent gepubliceerde reisgidsen over België biedt een bloemlezing van clichés, etiketten, veralgemeningen en verwarringen die het kennelijk op de internationale toeristenmarkt nog altijd doen. 'Zo bestaat er geen tweede land op aarde', zo staat daar als hoofding, en dat zal wel. En wat voor land is dat dan? Onze immense bierenrijkdom is ons eremerk. Die uitmuntende kwaliteit heeft Pieter Breughel de Oude al vijfhonderd jaar geleden geijkt en wereldwijd bekendgemaakt. En daar gaat ons etiket de wereld rond.

'De Belg bestaat'

Zou het Europa-gevoel van de gemiddelde man in de straat bij ons (en elders in de EU) zich niet beperken tot twee dingen: de nakende invoering van de Euro, en de *Europa-Cup* Voetbal (nu wat verduisterd tot *Champions League*, in Euro-Engels gespeld zonder afkappingsteken na de 's)? Is het België-gevoel niet wat opgeflakkerd naar aanleiding van Euro 2000? Is het zo verwonderlijk dat op de voorpagina van de aflevering van *De Standaard der Letteren* van 20 juli 2000 onder de hoofding

De Belg bestaat een paginagroot gezicht afgedrukt wordt van een Belgische supporter van de Rode Duivels, die zijn gezicht met de Belgische driekleur heeft beschilderd? Het hoofdartikel in die aflevering handelt over het al vermelde eerste deel van het boek van Jean Stengers, *Les racines de la Belgique*. Met op het voorblad dus dat portret van een schreeuwende supporter en daaronder de al of niet ironisch op te vatten geloofsbelijdenis *De Belg bestaat*.

Bestaat het België-gevoel bij de Belgen van Noord en Zuid? Zogenaamde 'nieuwe Belgen', ook wel 'negationisten' genoemd, ontkennen het bestaan van een Vlaamse identiteit, zoals bleek uit hun manifest in de krant van 6 maart 1998 onder de titel *Gedaan met nationalistische dwaasheid*. Hebben zij niet verkondigd, dat zij achter geen enkele vlag willen opstappen, en zeker achter geen Vlaamse, desnoods achter een Belgische, 'want dat stelt toch niets voor'? Dus de 'belgitude' dan maar.

Frédéric Fonteyne, de Belgische regisseur van de Franse film *Une liaison pornographique*, is bij de Australische première van zijn film gaan verklaren, dat hij de dingen 'op zeer surrealistische wijze' benadert, dat wil zeggen: op z'n Belgisch, want, zo zei hij, België 'is een vreemd, vreemd land, met een sterke identiteit, gebaseerd op het feit dat er niets is'. De Belg dus met zijn identiteitsvacuüm, of zoals Pierre Benazet, Brussels correspondent van Radio France, recent het cliché verwoordde: *'Le Belge est simple, il mange des frites'*. Of België in het thuisland van Magritte of het land van de 4 D's: Dassault, Dutroux, Dioxine, Delphine.

Onder de ergernis van de Vlaamse intellectuelen woedde het onbehagen met een notie als 'Vlaamse identiteit'. Hun oplossing voor de stammen-twisten in België is niet de diabolisering van de andere, maar wel: 'Solidariteit en hybrideit', die ons zullen behoeden voor de terugkeer van de barbarij. Zich Belg voelen en zich 'transregionaal' manifesteren binnen die multiculturele staat, dat is het fundament van de hybride 'belgitude', zoals Kas Deprez het uitdrukte: 'als bitter tegengif tegen nationalisme'. Voor hen is een begrip als 'nationale identiteit' niet meer dan bedrieglijk drijfzand, een relict uit een folkloristische etikettendoos. Dat komt nu over als doctrinair, autoritair, essentialistisch. Is dat niet een kunstmatige constructie uit een nostalgisch gedachtegoed dat geen stand kan houden tegen het postnationale en postideologische vertoog? Heeft iemand die met een vendel zwaait soms nog nooit gehoord van de postmoderne implosie van de Grote Verhalen? Als stelt Belg-zijn à la Magritte dus niets voor tenzij een surrealistische projectie (wat we ook bijvoorbeeld bij Benno Barnard kunnen lezen), toch valt dat te verkiezen boven de verdomming van de nationalismen. Laat die Belg dus maar bestaan.

De Vleuro

Inmiddels verovert de mondialisering de aardbol, ook ons vreemd landje op het kruispunt der wegen in West-Europa. En noties als 'nationale' of 'culturele identiteit' kwamen fameus onder vuur te liggen.

Ook op cultureel gebied valt de totstandkoming van het '*global village*' niet meer te stuiten. Op economisch gebied is die tendens nog meer uitgesproken. Het ICT-model overschrijdt alle staatsgrenzen, alle continenten. De mondialisering met het daarmee gepaard gaande multiculturele karakter van onze samenlevingsvormen is het merkteken bij uitstek van het begin van deze eeuw, inclus de neerslag daarvan in de culturele velden. In zijn onlangs gepubliceerde essay *Ondankbaarheid* spreekt Alain Finkielkraut, vast geen pleitbezorger van de postmoderne versnippering, de vrees uit dat de etnische identiteit opgeslokt zal worden door 'het monster van de (globaliserende) uniformiteit'.

Stevenen wij dan fataal af op een zogenaamde 'Europese identiteit' (al kan niemand precies omschrijven wat dat betekent)? Die postnationale droom van een soort *Verenigde Staten van Europa* waart in de Europese Unie rond. Is er een postnationale identiteit in de maak, of is dat alleen een academisch verzinsel, '*wishful thinking, from Brussels with love*', aldus Rien T. Segers? Is de toekomst van Europa een postnationale melting pot? In het Duits bestaat er een gezegde dat die postnationale wensdroom als volgt stukslaat: '*Europa ist eine Kopfgeburt und die Regionen sprechen das Herz an*'.

Dat lijkt me niet zo kwaad bekeken, we leven midden in een conflict tussen globaliserende én particulariserende tendensen, zowel op het gebied van de cultuur als van de politiek. Dit tijdperk van de (onvermijdelijke) globalisering vertoont kennelijk als neveneffect een steeds scherper profileren van het subsidiariteitsbeginsel. Paradoxaal genoeg hebben de vroege vaders die het Verdrag van Maastricht uitdachten, de beruchte 'cultuurparagraaf' ingelast, op grond waarvan, dankzij het subsidiariteitsbeginsel, de lidstaten hun nationaal-eigene cultuur kunnen afschermen. Zij achtten zich daartoe verplicht, omdat er vooral vanuit de Verenigde Staten zo'n economische druk op de cultuurindustrie wordt gelegd, dat Europa niet alleen zou gaan lijden onder bepaalde beschikkingen van de economische GATT-overeenkomst, maar ook op cultureel vlak meer en meer veramerikaniseerd zou worden.

Overal ter wereld hebben cultuurverschillen zich de jongste jaren nadrukkelijk geprofileerd als hoekstenen van een nationale (of regionale) identiteit. Die processen van particularisering werden vanzelfsprekend door

economische motieven ondersteund (denk maar aan wat er in Oost-Europa en de Balkan allemaal is omgewoeld na de val van de Sovjet-Unie). Het 'staatlijk nationalisme' (een term van Mark Eyskens) steekt overal de kop op. We stevenen af op een Europa der culturen en der regio's, dat blijkt de keerzijde van de globalisering te zijn. Louis Baeck noemt dat de 'identitaire differentiëring' of de 'identitaire verinheemsing' van het hele maatschappelijk gebeuren. De wereldvermaarde productie-managers huldigen de stelregel '*Think globally, act locally*'. (Denk maar aan de 'verinheemsing' van de Coca Cola-industrie in de Chinese samenleving). Etnische en culturele entiteiten willen zich ook politiek verzelfstandigen (Denk maar aan wat erin in Corsica binnen de 'ene en ondeelbare' Franse Republiek aan het gebeuren is). Lezen we warempel niet dat de president van Kirgistan, een republiek in de gewezen Sovjet-Unie, zoals de grondwet vereist, een taalexamen Kirgisisch heeft moeten afleggen, omdat de kennis van het Russisch alleen niet meer voldoende wordt geacht in Kirgistan? En culturele identiteit is zeker ook een stevige pijler van het nationale zelfgevoel.

De ethocentrische assertiviteit stijgt in Europa met de dag. Culturele identiteit en nationale identiteit mogen dan intellectuele projecties zijn, ze blijven alvast aan een psychologische behoefte van zelfbepaling te beantwoorden. Zoiets verdoof je niet met ronkende verklaringen '*from Brussels with love*', laat staan vanuit Maastricht of Helsinki. We maken tegenwoordig - zowat overal ter wereld - dat spectaculaire conflict mee tussen '*globalisation*' en '*localisation*', of tussen de twee meer en meer complementaire slogans '*Big is necessary and inevitable*' en '*Small is beautiful*'.

In die context voel ik me lekker thuis als Vlaming-in-Europa, als Vleuro. August Vermeylen gaf ons ongeveer een eeuw geleden de waarschuwing mee: 'We moeten Vlaming zijn om Europeër te worden'. Ik zou dat eigentijds omkeren en voorhouden: 'We moeten Europeaan worden om Vlaming te kunnen blijven'.

En daar voel ik me goed bij.

De Volksunie in stormtij

Jan van Stichten

Zelden is de Volksunie gedurende weken zo vaak in het nieuws geweest als in de maanden oktober en november van het jaar 2000. Voor de partijleiding waren het koortsachtige weken. Voor de leden van de partij was het onbegrijpelijke periode en voor de vijanden van de Volksunie - talrijker dan men denkt - een tijd van spottend afwachten tot het overlijdensbericht van de partij aan de goegemeente bekend zou worden gemaakt.

Op het ogenblik dat het stuk dat U nu leest, geachte lezer, geschreven wordt, lijken de gelederen weer gesloten en moeten de tegenstanders en in het algemeen zij die gehoopt hadden brokstukken van de partij op te rapen grienend inbinden. Wat is er allemaal gebeurd? Een korte schets.

Het voorspel

De aanvang van het voorspel tot de crisis van de herfst van 2000 situeert zich in de periode 1997-1998, toen een aantal topfiguren van de partij de intussen berucht geworden Alliantie VU-ID21 in elkaar knutselden. Tot deze figuren behoorden voornamelijk leden van de zogeheten linkervleugel van de partij: de Laakdalse arts Patrick Vankrunkelsven (partijvoorzitter, senator, Costa-medevorzitter-burgemeester), de goedmeurende maar wat naieve Brusselaar Sven Gatz, de oude patriarch Victor Anciaux en zijn naief-lijkende, maar buitengewoon sluwe zoon Albert Anciaux.

Deze lieden waren opgeschrikt door sociologische studies, die zouden hebben bewezen dat nog slechts drie procent van de Vlamingen "wakker ligt van de communautaire kwesties" (*dixit* Albert Anciaux). Het Anciaux-effect had de al eerder voorspelde neergang van de Volksunie tegengehouden, nadat, in de vroege jaren negentig, een leegloop naar voornamelijk de Liberale partij plaats had gehad. Men herinnere zich de figuren van Gabriëls (ooit VU- voorzitter!) en Valkeniers ('*Jef Lawijt*'). Anciaux had dan de actie "*Ik blijf*" gelanceerd, en slaagde erin de kaap van de magische 300.000 stemmen - minimumpunt waarop Anciaux en de zijnen rekenden om met de partij door te gaan - te halen.

Anciaux kon hierbij op zijn kwajongensachtige imago rekenen, dat voor vele, voornamelijk jongeren en vrouwen, een welkome verfrissing bood in het politieke toneel van veelal oudere politici wier ongeloofwaardigheid bij wijze van spreken van hun gezicht te schrapen viel.

Maar de heer Albert Anciaux is evenmin als schrijver dezes onttrokken aan de wetten van het leven, en het wordt heus lastig om een kwajongensimago vol te houden als je intussen de 45 nadert en behoorlijk grijs begint te worden. Het Anciaux-effect, dat de partij electoraal gered had, maar haar intussen aan zijn soms nukkige grillen had overgeleverd, begon dus tekenen van erosie te vertonen.

Een tweede element dat sommigen naar de door zovele flaminganten binnen de Volksunie gehate 'Alliantie' deed streven was het feit dat bij sommigen onder hen het idee was gaan postvatten, dat hun tijd voor het ministerschap gekomen was. Maar de Volksunie was en is geen goed vehikel om dergelijke ambities waar te maken. De partij was immers te klein om een ernstige kans te maken op nieuwe coalitie-onderhandelingen door te wegen. Daarom moest het electorale gewicht van de partij vergroot worden.

De opbouw van de Alliantie met ID21 (waartoe onder meer Margriet Hermans, de ex(?) -belgicist Van Quickenborne en de broer van de vermoorde van Noppen behoorden) verliep echter in de grootste verwarring. Niemand wist wat ID eigenlijk voorstelde en hoe maatschappelijke relevant deze beweging eigenlijk was, noch wat de eigenlijke ambities dààr waren.. De operatie kostte de Volksunie bovendien zo'n zeven miljoen per jaar, en deze aderlating werd niet zomaar zonder slag of stoot door de partijraad aanvaard.

Maar de Alliantiebouwers haalden toch hun slag thuis. Ze legden de partijraad het zwijgen op met de melding dat deze Alliantie de enige kans op overleven van de partij zou zijn.

Een derde element was de slagschaduw van het Vlaams Blok, die over de Volksunie scheen. De partijleiding binnen de Volksunie begon te vrezen dat al te veel kiezers ervan overtuigd zouden raken dat de Vlaamse belangen beter af zijn binnen het Blok, dan bij de Volksunie, die immers ook nog altijd had af te rekenen met de Egmont-nasleep.

Als vierde element was er de constatacie dat de Vlaamse thema's kennelijk minder in het nieuws kwamen. Men leidde daaruit af dat deze thema's ook marginaal waren geworden of zelfs aflopend. Dat hier een zware redeneerfout werd gemaakt, scheen op dat ogenblik niemand te deren. Het was immers aan de Volksunie zélf om ervoor te zorgen dat de

zogenaamde 'communautaire thema's' in de belangstelling komen. De niet-communautaire partijen zouden dat immers nooit doen: men moet altijd zijn eigen liedje zelf zingen, want anderen doen dat nooit in jouw plaats! Maar de Volksunie had zichzelf wijsgemaakt dat ze een gezette partij was geworden, rijp voor mede-bestuur. De leiding verloor uit het oog dat je niet tegelijk oppositie - die was en is er op Vlaams gebied immers nodig - kunt voeren en regeren. Maar het gewicht van de kandidaat-ministrabellen woog zeer zwaar op te partij.

Mislukt

De operatie "Alliantie VU-ID21" is mislukt. De Alliantie bleef stationair in het Vlaamse Parlement (behoudens de zetel van Margriet Hermans, die ze zonder de Alliantie vermoedelijk ook wel zou gehaald hebben); in de Senaat ging de Alliantie achteruit (-0,3%). Alleen in de federale Kamer van Volksvertegenwoordigers won de Alliantie lichtjes: 1,4%. De partij won enkele parlamentszetels, als gevolg van het grillige spel van de appartering. Daardoor kon zij de indruk doen postvatten, dat ze winst had geboekt. Maar van een echte doorbraak was er geen sprake. De VU werd niet echt groter, en kon daarom haar gewicht om de mogelijke coalitiebesprekingen niet wezenlijk verhogen.

Bovendien bleef het bestaan zelf van de Alliantie problematisch. Het voortbestaan van de Alliantie werd het voorwerp van scherpe kritiek, waarvan onder meer de latere voorzitter Bourgeois één van de tenoren was. Het was namelijk gebleken dat het in standhouden van de Alliantie zo duur was voor de Volksunie, dat de partij ertoe werd gedwongen haar aloude partijblad, de *WIJ*, op te geven. Sommige ID-tenoren bleken zich nauwelijks gelegen te laten aan het politieke handvest, waarop de Alliantie steunde, en legden bij herhaling verklaringen af die bij rechtgeaarde VU'ers telkens weer in het verkeerde keelgat schoten. Op de koop toe bleken ID-tenoren niet erg happig om met name de Vlaamse thema's mee te helpen beklemtonen. Ze gaven eerder de indruk dat die thema's hen geen barst konden schelen.

Daarenboven bleek de hele Alliantie-operatie op het gebied van het ledenaantal geen substantiële winst op te leveren. Enkele ID'ers kwamen naar de Volksunie - maar die zouden dat mogelijks zonder Alliantie ook wel hebben gedaan. De instroom vanuit ID, waarop sommigen in de partij gerekend hadden, bleef beperkt tot hooguit enkele tientallen, hetgeen verwaarloosbaar is. Het ledental van de partij bleef stagneren op zo'n 13 000.

De Anciaux-vaudeville

Ondanks het feit dat de verhoopte electorale aangroei was uitgebleven werd de partij bij de regeringsonderhandelingen voor de vorming van een Vlaamse regering betrokken. Dat dit gebeurde was niet haar verdienste, doch die van het Belgische Hof, dat immers als de dood was voor een asymmetrische regeringsvorming. In de belgicistische kringen vreesde men immers dat op federaal vlak een VLD-regering zou tot stand komen, zonder CVP (die had immers voor de eer bedankt, en likte haar wonden na haar zware electorale nederlaag), maar dat diezelfde CVP wél in een Vlaamse regering zou werkzaam zijn. Men kon dan verwachten dat de CVP, mede onder druk van het Vlaams Blok, volop de Vlaamse kaart zou trekken, hetgeen de cohesie van het hen geliefde (?) Belgische koninkrijk niet bepaald ten goede zou komen. Als de CVP niet in de federale regering mocht, dan ook niet in een Vlaamse, zo luidde de rede-nering van het Hof. Het haalde zijn slag thuis, omdat de Volksunie bereid bleek de Vlaamse coalitie te depanneren.

Er was op het congres in Edegem vanuit de rangen zware kritiek gerezen op de deelname van de Volksunie aan de Vlaamse regering, onder meer omdat velen voelden wat er werkelijk aan de hand was: een belgicistische val. Bovendien had de eis van de Vlaamse Beweging heel duidelijk geklonken: niet zonder substantiële Vlaamse realisaties De Vlaamse Beweging had terecht zware kritiek op het uitblijven van de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde, waardoor de Frans-taligen hun expansiepolitiek in Vlaanderen kunnen voortzetten. Er zijn de nog steeds aanzwellende transfers, die een ware permanente aderlating voor Vlaanderen betekenen, maar in Wallonië geen zoden aan de dijk zetten. Er is het ontbreken van de eigen Vlaamse fiscaliteit, en zovele andere punten meer.

Deze eisen, die ook hard en luid opklonken in het congres in Edegem, waar over regeringsdeelname beslist moest worden, werden opgenomen in een onderhandelingenpakket, dat in een nieuwe Conferentie voor de Staatshervorming (de zogenaamde Costa) ter tafel zou gelegd worden. Vele sprekers, onder meer Geert Bourgeois, vreesden dat de Costa een koelkast zou worden.

Bij het congres in Edegem, waar zo'n 750 kaderleden aanwezig waren, bleken er drie strekkingen te bestaan: de groep die elke regeringsdeelname afwees, en meer zag in het CVP-scenario; de groep die, om de lieve vrede binnen de partij, een voorwaardelijke regeringsdeelname met evaluatie na één jaar beoogde (strekking Bourgeois) en de groep fa-

natieke voorstanders. Deze laatsten konden rekenen op het oratorisch talent van lieden als Frans Baert, die verklaarde te kunnen begrijpen dat de Volksunie niet aan een Belgische regering deelnam, maar niet kon verstaan waarom de Volksunie bang was om in een Vlaamse regering te stappen. Opmerkelijk genoeg toonde ook Jan Loones, een nochtans fervent voorstander van de Vlaamse onafhankelijkheid, zich voorstander van deelneming aan de Vlaamse regering. Hij heeft de verhoudingen op het congres in een definitieve plooi gelegd door zijn uitroep: "Ik wil in de Vlaamse regering, precies omdat ik wil dat België zou barsten!"

De congresuitslag leverde de partij twee ministerzetels op en het mede-voorzitterschap van de Costa - zeg maar de post van Regeringscommissaris.

Maar wie zou er minister worden? Alvast Johan Sauwens zou zo'n post bemachtigen: dat was ieders verwachting binnen de partij. De man had in het verleden zijn ministeriële kwaliteiten al bewezen, en tegen zijn kandidatuur maakte niemand enig bezwaar.

Maar wie zou de tweede zijn? Daarover werd beslist in wat gerust een heuse vaudeville kan worden genoemd. Om die historie te begrijpen moeten we terug naar half 1998. Albert Anciaux werd toen belast met de opdracht om de Alliantie VU-ID21 uit te bouwen. Hij werd benoemd tot Alliantievoorzitter. Derhalve moest de Volksunie een eigen voorzitter hebben. Volgens de statuten moest dat één van beide ondervoorzitters zijn: Vankrunkelsven of Nelly Maes. Anciaux had eerst Vankrunkelven aangesproken, maar die vroeg bedenktijd, die zover uitliep, dat Anciaux het op zijn zenuwen kreeg, en Nelly Maes aansprak. Die hapte meteen toe, waarop Vankrunkelsven prompt zélf toezegde. Op de partijraad nadien werd Vankrunkelsven aangesteld tot waarnemend VU-voorzitter. Hij was dus voorzitter, toen op 10 juli 1999 het congres in Edegem plaats had. Onmiddellijk na afloop van dat congres werd er een speciale partijraad bijeengeroepen. Daar bleek wie minister zou moeten worden: Albert Anciaux. Echter: daartoe moesten dan maar meteen de partijstatuten worden veranderd. De partijraad, die niet zinnens was zich als een stelletje makke schapen te laten behandelen door een Vankrunkelsven, die zich intussen tot een echte dictator ontpopt had, hield echter voet bij stuk en stelde staalhard *Neen!* Anciaux kon dus géén minister worden. De man was er zo van ontdaan - of deed alsof - dat de TV een wenende kandidaat-minister in beeld bracht. Hoe ontroerend! Het beeld zat de velen, die speciaal door Vankrunkelsven opgetrommeld waren voor een extra-partijraad in Affligem en die anders van geen kanten te bekennen waren, in het geheugen gebrand. Albert Anciaux zou minister worden. Op

deze partijraad heeft, volgens tal van getuigen, Vankrunkelsven de minzame partijraadsvoorzitter, Greet Claes, en de minitieuze voorzitter van de statutencommissie, de Antwerpenaar Koen Pauli - iemand uit onverdachte Vlaamse huize - op de meest onbeschofte manier aangepakt, zodanig zelfs dat sommige raadsleden uit walging de vergadering hebben verlaten. Maar Vankrunkelsven haalde zijn slag thuis: door Anciaux minister te laten worden, lag voor hem de weg naar het voorzitterschap en later zijn eigen ministerschap - via de tussenweg van het co-voorzitterschap van de Costa -, breed open.

De verloren gok.

De Anciaux-vaudeville had echter een nieuwe breuklijn binnen de partij gebracht. Door de onbekwame Anciaux weg te promoveren naar het ministerschap, was de kloof tussen de voor- en tegenstanders van de Alliantie nu aangevuld door deze tussen de voor- en tegenstanders van de regeringsdeelname en deze tussen de voor- en tegenstanders van Anciaux-Vankrunkelsven en de anderen. In werkelijkheid was de partij in facties uiteengevallen. Van Krunkelsven, die er nog eens in geslaagd was zich gehaat te maken bij de partijraad door zijn onbeschofte manier waarop hij deze raad voor schut zette in de zaak van het opgeven van het partijblad *W/J*, voelde dat het alles of niets was. Hij moest de macht in de partij in handen krijgen, en wist drommels goed dat hij daarvoor niet op de partijraad moest rekenen. Daar was de meerderheid pertinent tégen hem. Binnen de Volksunie werd de voorzitter van oudsher door de partijraad aangewezen. Vankrunkelsven was er ondanks herhaalde pogingen nog nooit in geslaagd zich binnen deze raad tot voorzitter te laten verkiezen. Hij wist dat het hem dit maal zo mogelijk nog minder zou lukken. Vankrunkelsven vond een uitweg door de statuten te laten wijzigen en de partijvoorzitter rechtstreeks door de leden te laten kiezen. Dat gebeurde bij de Liberalen toch ook? Hij rekende op zijn positie als zittend voorzitter. Een zittend voorzitter is immers altijd in het voordeel. Bovendien zag hij niet meteen zoveel valabele tegenkandidaten, en daarom rekende hij erop dat zijn gok, om de de partijraad door de partijleden buiten spel te laten zetten, wel zou lukken.

Vankrunkelsven had echter buiten de waard gerekend. Allerlei geruchten werden verspreid, zoals dat gaat bij dergelijke gelegenheden. Maar dan dook er een kandidaat op, die wél valabel was, en waardoor Vankrunkelsven ongerust werd.

De gok van Vankrunkelsven pakte verkeerd uit: zijn uitdager, Geert Bourgeois, versloeg hem met overtuiging. Voor Vankrunkelsven was dit een zware nederlaag, die hij nooit echt heeft kunnen verwerken, derwijze dat in de pers openlijk over "de onstilbare haat van Vankrunkelsven tegenover Geert Bourgeois" geschreven werd. Vankrunkelsven heeft het bestaan van deze haat natuurlijk altijd ontkend, maar ingewijden weten beter.

Het is duidelijk dat Vankrunkelsven zijn ministeriële ambities in rook zag opgaan. Hij zou echter niet ontwapenen en opnieuw uitwegen zoeken.

'Onderbrengen onder een grote koepel'

De spanningen tussen Bourgeois - intussen op legitieme wijze tot voorzitter gekozen door de leden - en de groep rond Vankrunkelsven werden door de feitelijke gebeurtenissen nog verergerd. Albert Anciaux bleek er als minister niet zo heel veel van terecht te brengen, en had zich op de koop toe door enkele domme uitspraken (zoals de kwestie over de *piercings*) bij velen ongewenst gemaakt. De Costa bleek al evenmin een succes - zoals door zovelen vooraf voorspeld was. De splitsing van de departement Landbouw maakte maar weinig indruk, en de achterdocht op de Partijraad bleek uit de herhaaldelijk gestelde vraag: "Wat werd ervoor betaald?". Ook de zogenaamde misverstanden tussen Costa-medevoorzitter Vankrunkelsven en partijvoorzitter Bourgeois deden velen binnen de partijraad geloven een een slinkse beschadigingsactie ten nadele van voorzitter Bourgeois. Vankrunkelsven werd ook verweten dat hij de partij in de regering had gehouden nadat gebleken was dat de Volksunie door Verhofstadt bedrogen was geweest, in de zaak van het geld voor het Waalse onderwijs. Dat geld bleek toegezegd te zijn en Verhofstadt had de Volksunie daarvan onkundig gehouden.

Al deze feiten deden de posities van Vankrunkelsven en de zijnen afbrokkelen en versterkten deze van Bourgeois. In de partijraad was bovendien gebleken dat er onder de talrijke nieuwe jonge leden ongewoon veel raadsleden waren die kennelijk de strekking Bourgeois genegen waren. Vankrunkelsven moet tot de conclusie zijn gekomen dat zijn terrein aan het inkrimpen was.

Op het colloquium dat de partijtop aan de Vlaamse kust hield over de stagnatie bij de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 gingen de poppen aan het dansen. Eén van de deelnemers aan het colloquium had naar de pers "gelekt" en gezegd dat mensen als Vankrunkelsven er voorstander van waren om de Volksunie onder te brengen bij een grote-

re partij, waarbij in hoofdzaak naar de VLD gekeken werd. Bij de VLD deed men er wijselijk het zwijgen toe en verklaarde men te zullen afwachten. Ook de CVP wierp netten uit, en de SP en zelfs het Vlaams Blok.

In de eigen val

De weken na 9 oktober 2000 behoren tot de meest hectische die de Volksunie als partij ooit heeft beleefd. Toen de lek naar de pers er was, konden de Bourgeois-mensen ook niet langer zwijgen en waren zij verplicht om het debat, dat in de pers geopend was, nu ook mee te gaan voeren. Bij dit debat is ook de tweespalt binnen de Vlaamse pers duidelijk naar voren gekomen: de ex-Vlaamse *Standaard* en *De Morgen* lieten er geen twijfel over bestaan dat Vankrunkelsven, met zijn voorstel om de Volksunie als zelfstandige partij op te heffen, hun steun had. Voor Yves Desmet van *De Morgen* was 90 % van het Vlaamse programma al verwezenlijkt - de man heeft al eerder getoond erg bijziend te wezen. Voor *de Standaard*, die geleid wordt door een extreem-belgicistische hoofdredacteur, was er niets welgevalliger dan de verdwijning van de laatste puur Vlaamsnationale partij. Niets zou er dan immers de volledige stigmatisering van het Vlaamse nationalisme in de weg staan, door het exclusief onder te brengen bij het Vlaams Blok. De oude, wijze professor Senelle had trouwens voor deze gang van zaken gewaarschuwd in *Knack*, dat, net als *Gazet van Antwerpen*, duidelijk de positie van Geert Bourgeois gekozen had.

De zichzelf vernieuwers noemende figuren zoals Albert Anciaux, Patrick Vankrunkelsven e.a. hadden erop gehoopt dat ze de weinig succesrijke gemeenteraadsverkiezingen in de schoenen van Geert Bourgeois zouden kunnen schuiven, en hem zo uit zijn stoel zouden kunnen lichten. Ook de de pers werd deze poging ondernomen.

Maar voor wie het debat in de pers gevolgd heeft, werd gaandeweg duidelijk dat Anciaux en Vankrunkelsven aan de verliezende hand waren. Een aantal Volksunieparlementsleden, waaronder Karel van Horebeke en Kris van Dyck, had in een open brief zonder veel omwegen het ontslag geëist van diegenen die de partij "onder een grote koepel" wilden onderbrengen. Hun standpunt, later door verschillende groepen binnen de partij bijgetreden, luidde dat wie zich niet langer goed voelt binnen de partij, "daaruit zijn conclusies moet trekken". In de onafgebroken stroom lezersbrieven die tijdens deze weken in de kranten verscheen, bleek de overgrote meerderheid de richting Bourgeois te verkiezen. Talrijke lezers

deelden mee dat Vankrunkelsven en de zijnen er zélf hadden op aan gestuurd de partijvoorzitter rechtstreeks door de leden te laten kiezen, en dat ze zich nu maar moesten neerleggen bij de krijtlijnen van de door de leden aangeduide voorzitter. Het lijdt geen twijfel dat dit laatste gegeven de tegenstanders van Bourgeois door de knieën heeft doen gaan. Vankrunkelsven is dus gevangen in de val die hij voor zijn tegenstander had opgezet.

Bourgeois onbetwist voorzitter

Nadat de drie wijzen, onder leiding van Paul van Grembergen, hun opdracht terug hadden gegeven, na hun onvermogen te hebben geconstateerd om het conflict op te lossen, bleek er niets meer een scheuring binnen de VU te kunnen voorkomen. Iedereen was ervan overtuigd dat alle ID-ers zich van de VU zouden afkeren en dat Vankrunkelsven, Anciaux, Els van Weert, Sven Gatz en Annemie Vandecasteele de partij zouden verlaten.

En dan komt, op 16 november 2000, plots het duiveltje uit het doosje: het partijbestuur bereikt op een speciale vergadering een akkoord over een tekst, waarmee alle partijen het eens zijn.

De tekst verklaart onomwonden dat de Volksunie een radicale, Vlaams-nationale partij is, die staat voor democratie, pacifisme en openheid naar de wereld. Het pure programma van de Vlaamse Beweging dus.

Over de samenwerking met ID wordt gesteld dat de Alliantie weliswaar blijft bestaan, maar de bewegingsvrijheid van de alliantiepartners wordt voortaan sterk vergroot. Dat ze zich van elkaar verwijderen blijkt enkele dagen later bij een bijeenkomst van ID21, waar deze verklaren wél te willen uitkijken naar eventuele samenwerking met andere partijen. Bij die gelegenheid blijkt overigens hoe weinig ID voorstelt: een nationale mobilisatiecampagne, over heel Vlaanderen, brengt tenauwernood 80 ID-ers bij elkaar.

De tekst van het akkoord rekent verder af met elke actie vanuit de VU om met andere partijen over een mogelijke fusie te gaan praten. Albert Anciaux trachtte *in extremis* toch nog een opening te maken in deze richting, maar werd prompt gestopt door voorzitter Bourgeois, die duidelijk kon rekenen op luid afkeurend gemompel tegenover Anciaux binnen de partijraad. De verklaring eindigt tenslotte met de duidelijke vermelding dat de hele Partijraad zich uitdrukkelijk schaart achter de Partijvoorzitter, waardoor voorgoed elke betwisting over de vraag wie de feitelijke voorzitter van de partij is opgeruimd werd.

In een zelden zo talrijk bijgewoonde partijraad - met z'n 190 aanwezigen een bescheiden congres - werd de tekst, op vraag van Geert Bourgeois, met een overweldigende meerderheid goedgekeurd. Er waren 26 tegenstemmers, géén onthoudingen. Van de 26 tegenstemmers, veelal VUJO-leden, waren de meesten niet tegen de tekst als zodanig gekant, noch tegen de versterkte positie van Bourgeois, maar wel tegen het ontbreken van enkele VUJO-klemtonen in de tekst.

Een nieuw élan?

De perscommentaren in de dagen na deze partijraad van 18 november 2000 waren duidelijk. Paul Geudens in *Gazet Van Antwerpen* wond er geen doekjes om dat hij de uitslag prima vond. Immers, zo verklaarde hij, er is nog ontzettend veel werk te verrichten voor een partij als de volksunie. De transfers blijven, de eigen fiscaliteit is een lachertje, de Vlaamse grenzen zijn nog steeds niet veilig, Vlaanderen is nog steeds niet vertegenwoordigd in Europa. De vernieuwers ten allen prijze werden luid en krachtig teruggefloten en de positie van Geert Bourgeois is nu onbetwistbaar. Een artikel in *Knack*, enkele dagen nadien sprak in dezelfde zin, en noemde Geert Bourgeois nu één van de meest gerespecteerde politici. Belgicistisch georiënteerde media, zoals de VRT kunnen hoogstens nog achterhoedegevechten leveren. Met name de VRT liet zich in dat opzicht kennen, door op de avond van de partijraadsvergadering waarop de nederlaag van Anciaux en Vankrunkelsven bezegeld werd, het toch nog te presteren om niet de legitieme partijvoorzitter, doch wel één van zijn tegenstanders, Anciaux, namens de partij te laten spreken.

Met deze overwinning heeft Bourgeois zijn politieke schaaapjes nog niet op het droge. Er rest hem nu niet alleen de opdracht om het gehavende imago van zijn partij te herstellen. Hij moet zijn partij, die jarenlang misvormd werd door lieden, die vooral aan besturen dachten, eerder dan aan het ijveren voor de verre van verwezenlijkte Vlaamse desiderata, weer op het spoor te brengen van een militante, moderne Vlaams-nationale partij. De partij moet zich terug op de straat tonen, als zij zich van het grijze politieke centrum waarin Vankrunkelsven en de zijnen haar wilden verdrinken wil onderscheiden. Alleen een duidelijke profilering kan de Volksunie weer op dreef helpen. Bourgeois zal dus zich naar zijn militanten moeten richten, en of dat werkelijk zal lukken bij de minzame, voorname intellectueel die Bourgeois is, valt nog te bezien. Verder moeten de banden met de Vlaamse Beweging weer aangehaald worden. En ten-

slotte moet de partij op tal van plaatsen in Vlaanderen in feite weer opgericht worden.

Maakt Bourgeois een kans?

Men is geneigd te denken van wel. Men kan zich namelijk niet voorstellen dat de partij nog verder kan wegzakken, dan nu het geval is. Het effect van de schamele enkele ID-figuren is voor gemeenteraadsverkiezingen zeer plaatselijk. Hun verdwijning zou nauwelijks voelbaar zijn. Het volstaat nu dat de partij zich veel strijdvaardiger toont, en zich beter organiseert, om alleen al daardoor die paar procenten te winnen, die haar op tal van plaatsen over het quorum helpen en dus aan een extra-zetel.

Uitdagingen zal de partij voorzeker genoeg vinden.

Tot uw dienst: de leden van het hoofdbestuur.

Algemeen voorzitter:

Prof. Dr. Matthias Storme, Zuidbroek 49, 9030 Mariakerke

Algemene ondervoorzitters:

Lic. Gwij Steel, Fort Lapin 41, 8000 Brugge

Lic. Milka Tombal, Carnegielaan 47, 3500 Hasselt

Algemeen secretaris:

Lic. Machteld Lenoir, Vlamingdam 2, 8000 Brugge

Algemeen penningmeester:

Lic. Fernand Smets, Oostvaardijk 17, 2830 Willebroek

Hoofdredacteur:

Mr. Frank Judo, Luchtvaartlaan 50 bus 5, 1150 Sint-Pieters-Woluwe

Bestuursleden:

Ph. D. Rita Wardenier, Weststraat 14, 8340 Damme

Ir. Marc Van Dongen, Bredabaan 764, 2170 Merksem

Lic. Alain Mouton, Jan Persynstraat 4 b 22, 8500 Kortrijk

Lic. Stijn Debruyne, H. Mausstraat 15 b 7, 1000 Brussel

Prof. Dr. Jozef T. Devreese, d'Oultremontlei 24, 2930, Brasschaat

Lic. David Vits, Brusselsesteenweg 130, 2800 Mechelen